

zo te noemen, echt een "modeexemplaar". Een andere opvallende waarneming betrof een vrouwtje Zwerfende pantserjuffer *Lestes barbarus*. Bij de Meeuwenpoel, waar onder andere de Tengere pantserjuffer talrijk aanwezig was konden we een aantal fraaie Moerassprinkhanen bewonderen. Ook was hier talrijk Klokjesgentiaan aanwezig. Sporen van het Gentiaanblauwtje hebben we niet kunnen ontdekken. Ook de andere groep bleek succesvol in hun zoektocht naar de Noordse glazenmaker. Bij de Goudenploeg kon een mannetje worden gevangen en werden er een aantal huidjes verzameld. Bij het Beuzeveen werd een zicht waarneming gedaan (1 mannetje) en zijn er eveneens huidjes gevonden. Ook in vaknummer 62 werd een zichtwaarneming gedaan (2 mannetjes). Opvallend was verder het grote aantal Tengere pantserjuffers wat is waargenomen: in totaal een kleine 800 dieren, waarvan alleen al 400 bij de Goudenploeg. In tabel 1 staat in het kort een overzicht van de waargenomen soorten in de Boswachterij Appelscha/Smilde, met daarbij de (geschatte) waargenomen aantallen.

Zwerfende pantserjuffer <i>Lestes barbarus</i>	1
Tangpantserjuffer <i>Lestes dryas</i>	1
Gewone pantserjuffer <i>Lestes sponsa</i>	350
Tengere pantserjuffer <i>Lestes virens</i>	800
Houtpantserjuffer <i>Lestes viridis</i>	7
Watersnuffel <i>Enallagma cyathigerum</i>	415
Lantaantje <i>Ischnura elegans</i>	5
Koraaljuffer <i>Ceragrion tenellum</i>	30
Venglazenmaker <i>Aeshna juncea</i>	24
Paardenbijter <i>Aeshna mixta</i>	12
Noordse glazenmaker <i>Aeshna subarctica</i>	5
Viervlek <i>Libellula quadrimaculata</i>	2
Zwarte heidelibel <i>Sympetrum danae</i>	150
Geelvlakheidelibel <i>Sympetrum flaveolum</i>	21
Bloedrode heidelibel <i>Symp. sanguineum</i>	6
Bruinrode heidelibel <i>Symp. striolatum</i>	2?
Steenrode heidelibel <i>Sympetrum vulgatum</i>	35

Tabel 1: Overzicht van de waargenomen soorten en aantallen op de NVL excursie van 28 augustus 1999 in de Boswachterij Appelscha/Smilde in Drenthe.

Voorts werden er huidjes gevonden van *A. juncea*, *A. mixta*, *A. subarctica*, *L. quadrimaculata*, Venwitsnuitlibel *Leucorrhinia dubia* en *S. danae* en een larve van de Smaragdlibel *Cordulia aenea*.

Het behoeft geen betoog dat iedereen tevreden huiswaarts kon keren, enkele zelfs met een of meerdere nieuwe soorten op hun lijst. Daarnaast zijn er weer nieuwe contacten gelegd, zelfs al weer afspraken gemaakt voor het volgende seizoen. En naast het waarnemen van libellen geeft vooral dat onderlinge contact extra meerwaarde aan de NVL-excursies.

Gerard Abbingh
G.Abbingh@SoftHome.net

Boete voor het vangen van libellen?

De afgelopen zomer, om precies te zijn op 13 juli, werd ik door twee AID-ers aangesproken. Ze wilden graag weten wat ik daar aan het doen was. Voor wie het nog niet wist:

AID staat voor Algemene InspectieDienst en is de controledienst met opsporingsbevoegdheid van het ministerie van LNV. Deze dienst is voornamelijk belast met het handhaven van wetten die betrekking hebben op het buitengebied.

Ze waren deze keer bezig met een visserijcontrole en dachten op enige afstand dat ik aan het hengelen was. Toen ze echter zagen dat ik een zwaaiet bij me had werd het ineens nog veel interessanter: of ik vlinders ving? Ze zijn namelijk ook belast met handhaving van de natuurbeschermingswet en vlinders vangen mag dus niet van ze. Nee, ik vang geen vlinders, ik vang libellen. Maar dat mocht ook niet want libellen zijn ook vlinders. Sinds de vaststelling van de rode lijst voor libellen vallen de libellen onder de vlinders en mogen dus niet worden gevangen; zelfs een poging daartoe is al strafbaar.

Ze hadden geen heterdaadje, dus ik kwam met de schrik vrij. Maar hoe zit dat dan?

Omdat ik geen ontheffing had zou ik inderdaad een proces verbaal hebben gehad. Ik had weliswaar opdracht van de terrein-beherende instantie ter plekke om de libellen te inventariseren, maar dat zou pas ter overweging komen als het later zou worden uitgezocht op kantoor. Zij konden ter plekke heus niet controleren wat ik nou precies aan het doen was, en het vangen van vlinders, zelfs een poging daartoe is nou eenmaal strafbaar: het zwaaien met een net terwijl de AID het ziet betekent dus dat je in eerste instantie een bon krijgt.

Ik er achteraan. Dezelfde dag nog gebeld met de collega van deze mensen van de Utrechtse veldpolitie die er het fijne van zou weten. Ook deze man bevestigde het verhaal: sinds de vaststelling van de rode lijst voor libellen mag je geen libellen meer vangen. Dat ik opdracht had libellen te inventariseren zou wellicht een reden kunnen zijn om mij niet te beboeten, maar dan moest ik wel een vergunning hebben.

Een vergunning kun je krijgen bij LASER. Ik dus met LASER gebeld. LASER is het 'loket' van het ministerie van LNV, waar alle vergunningen en zo worden behandeld.

Ik kon geen vergunning krijgen. Ze wilden niet aan ieder willekeurig ingenieursbureau een vergunning geven, want dan bleven bezig. Ja kijk, de erkende onderzoeksinstituten hebben een vergunning: IBN-DLO en Vlinderstichting vangen beroepshalve vlinders en andere beschermde dieren en zijn landelijk erkend daarvoor, ze krijgen dus een vergunning. Het beste kon ik maar vrijwilliger van de Vlinderstichting worden, dan viel ik automatisch onder hun vergunning.

Nou ben ik voor dan soort kronkelconstructies een beetje allergisch, ik heb mijn eigen onderzoeksbureau en wil de zaken graag zuiver houden. Of ik een concurrent van de Vlinderstichting was? Nee, dat nou ook weer niet. En toch wil ik gewoon mijn werk kunnen uitvoeren. Als ik libellen inventariseer kan ik vaak niet alleen maar afgaan op kenmerken op afstand, zo goed ben ik niet, dus ik moet af en toe ter controle een beest kunnen vangen. Dat ik ze daarbij zou kunnen beschadigen weet ik, maar het overkomt me vrijwel nooit dat een libel na het loslaten niet meer gewoon wegvliegt.

Een paar dagen later kwam het verlossende woord: ik had helemaal geen vergunning nodig.

Ik kon gewoon libellen blijven vangen als ik dat nodig vond. Ik moest echter wel oppassen dat ik me niet ging bezondigen aan het bewust vangen van de beschermde soorten. Zelfs toen ik vertelde dat in het bewuste gebied wel degelijk een beschermde soort vrij veel voorkomt, en ik om zeker te zijn van mijn waarneming zou kunnen overwegen deze toch te vangen, was het geen probleem. Het zit namelijk zo: als ik in opdracht libellen inventariseer en daarbij af en toe een exemplaar vang, louter om de soortnaam vast te stellen en het dier dan weer loslaat, dan ben ik niet in de geest van de wet in overtreding. Als ik een niet beschermde soort vang is het helemaal geen probleem, maar als ik per ongeluk een beschermde soort vang, dan moet dat worden beschouwd als een ongelukje. Vergelijk het met een zeevisser die een dolfin in zijn netten krijgt, dat is bijvangst; die visser doet dat niet opzettelijk en is daarom niet strafbaar.

Wat is de conclusie uit dit verhaal? Om ongestoord libellen te kunnen vangen kun je maar beter de volgende richtlijnen te volgen:

1. Zorg dat je een opdracht hebt of een bewijs dat je voor de Vlinderstichting of IBN werkt.
2. Vang niet bewust beschermde soorten.
3. Laat de gevangen dieren na afloop altijd los (dat hoeft volgende de wet weliswaar niet met de niet beschermde soorten, maar de wetshandhavers kennen het onderscheid tussen de soorten niet).

Blijft natuurlijk de ethische vraag of je überhaupt wel zou moeten vangen als dat nergens voor nodig is. En dan: wie bepaald wat nodig is? Als je een goed waarnemer wilt worden zul je de dieren toch een keer moeten leren kennen en dan is het zelfs zonder opdracht nodig de dieren af en toe te vangen. En wat dacht je van vlinders? Voor vlinders geldt precies hetzelfde als voor libellen. Ook voor het plukken van planten en paddestoelen overigens.

Al met al vind ik het een goede zaak dat er een rode lijst bestaat, maar dat je de dieren niet mag vangen is natuurlijk bedacht door mensen die niets van libellen weten. Als je ze wilt beschermen moet je zorgen voor beter leefmilieus, het al dan niet vangen van die paar individuen is weliswaar voor de betreffende individuen vervelend, maar doet er niet toe voor het voortbestaan van de soort.

Roelf Pot
roelfpot@wxs.nl

Vondst Gewone bronlibel *Cordulegaster boltonii* in de stad Utrecht

Zondag 8 augustus 1999 deden Liesbeth Bakker en ik een bijzonder merkwaardige vondst. We waren vlak bij bioscoop 't Hoogt in het centrum van Utrecht, op een voor auto's vrijwel onbereikbare plaats. Het was tegen acht uur 's avonds en het miezerde een beetje, zoals het de hele dag al had gedaan. Daar zagen we iets liggen voor ons op de grond. Vanaf enkele meters was duidelijk te zien dat het een overleden libel was. Dat gebeurt wel vaker, een *Aeshna* kom je regelmatig dood tegen in winkelstraten. Deze libel was echter erg zwart met enige felgele vlekken

op borststuk en achterlijf. Bij oprapen bleek de eerste indruk juist: een *Cordulegaster boltonii*. Het dier is flink beschadigd, met een geplet borststuk en een kop die snel van de romp afviel. De laatste achterlijfsegmenten ontbreken. Het dier was al vrij hard, maar nog niet geheel ingedroogd. De vleugels zijn relatief onbeschadigd. Het dier zat iets vastgeplakt aan de grond, maar liet snel los. Toch lijkt dit een indicatie dat de bronlibel ter plekke in verse staat op de grond is gekomen. De laatste segmenten ontbreken. Gezien de vorm van de achtervleugel en het ontbreken van het secundair geslachtsorgaan op het tweede segment is het een vrouwtje.

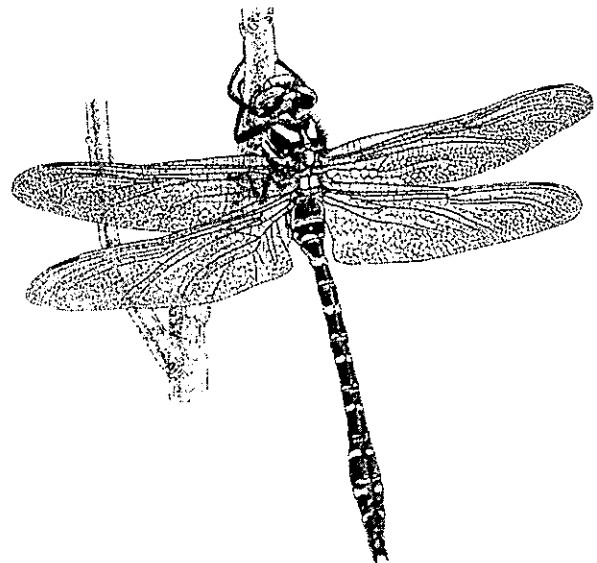
Vragen

De grote vraag is natuurlijk: is deze bronlibel hier op eigen kracht terecht gekomen en vervolgens met menselijke hulp aan haar einde gekomen? Of is er sprake van versleping van het nog levende dier, dat vervolgens in Utrecht kortstondig haar vrijheid hervond?

Als het een zwerver is, waarvandaan kan deze dan afkomstig zijn?

Hoe bijzonder is de vondst in het centrum van een stad als Utrecht?

Hoe uitzonderlijk is een waarneming in augustus?

Eerdere zwervers in Nederland

De afgelopen tientallen jaren zijn verschillende meldingen gedaan van *Cordulegaster boltonii* op plaatsen duidelijk buiten het bekende verspreidingspatroon. Deze worden hier besproken.

1. Op 25 juli 1968 is bij het Nonnenvan (coördinaten 250-437) een imago *Cordulegaster boltonii* waargenomen, waarover verdere details ontbreken (libellenbestand).
2. Onlangs werd de vondst van een vrouwtje uit Menaldum bekend (Bouma & Witte, 1997). De vondst werd gedaan op de stoep. Het was 'volop zomer' van vermoedelijk 1979.
3. In augustus 1987 hebben twee jeugdbonders een grote libel zien vliegen bij Ubbergen op de grens met Duitsland, vlak bij het Wylerbergmeer (193.5-426.5). Ter plekke hebben ze hem gedetermineerd als 'tiggerlibel', een naam die wel gebruikt werd voor *Cordulegaster boltonii* (mond. med. L. Lankreijer).